

KARDINALOVA HOMILIJA NA STEPINČEVO

(Zagreb, katedrala, 10. veljače 2004.)

Misna čitanja: 2 Kor 1,3–7.8b–9.12; Iv 12,23–28

1. »Zaista, zaista, kažem vam: ako pšenično zrno, pavši na zemlju ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod« (Iv 12,24).

Isusov govor u evanđelju jest govor koji pokazuje povezanost biblijskih tema i helenističke kulture koja kao da se udomaćila u Galileji. Tako su se sretno našle na istome tragu proročka tema pustinje s filozofskom temom odvajanja od svijeta; proročka tema sveopće ljubavi srastala se sa stoičkom temom sveopćega bratstva i s temom *civitas mundi*; proročka tema pravednosti za siromahe, siročad, udovice i strance s temom solidarnosti.

Jednako je bilo i s prihvaćanjem konačnosti ovozemnoga života što je na različite načine bilo zajedničko biblijskoj i helenističkoj kulturi. U obje, ova posljednja tema imala je dva vida: jedan na osobnoj razini, a drugi na društveno-političkoj. Konačnost ovozemnoga života nije kazna, nego vrelo u koje se može biti zagledan crpeći iz njega s radošću jer baš ta konačnost život čini dostojnim življenja: ako zrno umre, donosi mnogo roda. Taj smisao konačnosti vodi u radosno darivanje života za vrjednote pravednosti i sveopće ljubavi.

»Zaista, zaista, kažem vam« – Isus kao da nam govori da otvorimo uši i srca jer nam ima priopćiti nešto važno i odlučujuće za život onoga tko uistinu želi biti njegovim učenicom. Govoreći o općepoznatome – o zrnu koje umirući donosi rod – otkriva i objavljuje otajstvo. Krist postaje čovjekom u krilu Djevice Marije, postaje čovjekom boli na putu koji ga vodi na križ. On je pšenično zrno koje umire na drvetu križa, postajući neiscrpnim izvorom života i spasenja za sve ljude.

»Ako pšenično zrno...« To nije samo usporedba, već otajstvo Isusova poniženja i uzvišenja. Preuzimajući taj Isusov govor u napasti smo samorazumljiva oduševljenja, no život pokazuje da je teško uroniti u posljednji razlog prihvaćanja umiranja za druge i darivanja koje iznutra probija zemljinu koru i koru ljudske sebičnosti. Ta kora je otporna i zahtijeva odlučnost pri odgovaranju na svakodnevne dvojbe: želimo li biti zatvoreni u sebe i prihvatiti život bez osjetljivosti koji guši tuđe dostojanstvo ili biti promicatelji otvorenosti dara ljubavi? Svaka misao, svaki čin od kojega je sastavljen naš život jest poput zemlje koja se može oblikovati u remek-djelo, u dar za drugoga ili u nepropusnu koru zatvorenosti.

2. Prije riječi: »Tko ljubi svoj život, izgubit će ga« (Iv 12,25), nalazi se otajstvena riječ: »Ako pšenično zrno pavši na zemlju ne umre, ostaje samo« (Iv 12,24). Na prvome mjestu nije umiranje, nego zrno – Isus Krist. On daje snagu za nadvladavanje različitih vrsta sebičnosti koje prijete našim odnosima i našoj radosti. Naša osobna povijest, povijest naroda i čovječanstva, trajno je obilježena tajnom grijeha, ali i otajstvom spasenja.

Izazovna je i Isusova rečenica koja potiče, postavlja uvjet i ujedno budi pitanje: »Ako mi tko hoće služiti, neka ide za mnom« (Iv 12,26). On ne kaže: Želi li tko ići za mnom, neka mi služi. Učenik je onoliko učenik koliko je spreman služiti. Služenje je dakle tipičan, određujući i neizostavan sadržaj ljubavi i kršćanstva. Povijest Crkve, kako ona daleka, tako i najnovija, tu pronalazi objašnjenje snage koja je dana svakomu kršćanskom mučeniku. U tome je snaga privlačnosti današnjega blaženika kardinala Alojzija Stepinca.

Složene izričaje Ivanova evanđelja osjećamo kao pune značenja za nas danas. Zato, dok danas u liturgiji čitamo stranicu evanđelja o zrnu ili one njoj slične – kao što je govor o euharistiji – vršimo spomen-čin Krista, ali se spominjemo i svega zrnja pala na zemlju koje je donijelo puno roda i svijtu koji su dali život za pravednost, solidarnost i ljubav – bez obzira na privid suprotnoga.

3. Moćnici svih vremena instrumentalizirali su temu smrti i života. Tjeskoba pred smrću ima dva puta: prvi je onaj koji – istodobno – u otvorenosti i predanosti prihvaća ovozemnu konačnost i smrtnost; drugi je put pokušaj nanošenja poraza smrti ljudskim postizanjem besmrtnosti. Prvi od ovih putova prihvaća nestalnost svega što je stvoreno, intenzivno živi sadašnjost ne pripadajući joj, otvara prostor svemu što nastaje, čini male pomake, bez prevelikih zahtjeva. Drugi način pokušava graditi vječne piramide i spomenike, gomilati bogatstvo, živjeti opsjednutost idejom sigurnosti, prihvaćati život ne zbog života, već kao produžetak vlastitoga »ja«, ne kao protjecanje Božjega životnog

daha, već kao genetičku besmrtnost, sve do zabluda koje krije kloniranje čovjeka.

Put prihvaćanja smrtnosti vodi u prepoznavanje drugoga u davanje mjesta svakomu čovjeku, a put osvajanja vječnosti ljudskim silama vodi u isključivanje drugoga, u stav koji drugoga smatra suparnikom ili neprijateljem. Takav je stav kadar izrabljivati do sintagme: *mors tua vita mea* – tvoja smrt moj je život. Sve je to dio povijesti od vijeka. Sadašnji pokušaji globalizacije na uznemirujući su način očitovali ograničenost i konačnost čovjekovih dosega s jedne strane, ali istodobno su doveli do ekstremna osjećaja svemoći ljudske vlasti nad drugima.

Dragi vjernici, a dobro!? Postoji, ali ne stvara veliku galamu, nije zanimljivo za buku u kojoj se lakše postižu ciljevi, jer u buci se nerijetko moraju zatvoriti i uši i oči. To odgovara tvorcima buke koji pokušavaju zaglušiti sve. Mi kršćani smo ljudi vazma, prijelaza, koji znamo kako umiru grijeh i zlo. Mi kršćani dionici smo uskrsnoga jutra, vjerujemo u vječni život. U tišini Kristove pobjede nad smrću umnažaju se znakovi nade koji ne dopuštaju da otrov i zloća dođu do daha. Mi priznajemo vlastite slabosti i nevjere, svoju zatvorenost i sebičnost; priznajemo nedostatak ljubavi prema najpotrebnijima, no jednako tako, mi priznajemo i milost koja nam je dana u izobilju.

Ovaj nam današnji blagdan blaženoga Alojzija ponovno budi svijest da je bez prihvaćanja konačnosti ovozemnoga čovjeka i prepoznavanja dara vječnoga života gotovo nemoguće graditi svijet bez nasilja. Svijet koji ne poznaje Boga ili svijet koji je na mjesto Boga stavio

čovjeka nije svijet istinske ljubavi. Ljubav i ovozemna konačnost upućuju jedna na drugu.

4. Ozračje u kojemu se nalazi svijet, a i naša domovina, pritisnuto je nepovjerenjem i pesimizmom. Zbog toga je važno uočavati korijene nasilja ugniježdene u suvremenu kulturu. Svakodnevnici događaji u svijetu kao da su otpuhнули mnoštvo nadanja: ratna žarišta tinjaju ili plamte, terorizam ne posustaje, nepravde ne jenjavaju, nasilje se širi, potoci droge teku i u našoj domovini kao da je sve to normalno i pronalaze nove rukavce; čuvanje stvorenoga, okoliša, zemlje, pitke vode, čista mora kao da ne zanima javnost; svijet medija i zabave nudi predstave iz interesa, a niska razina interesa rađa i nisku, vulgarnu i banalnu razinu zabave.

»Želim zabavu i ništa me drugo ne zanima.« To je slogan koji odražava stanje duha od kojega se ne može očekivati poštovanje života, bogobožnost i odgovornost. U toj rečenici nema ničega na što bi se moglo osloniti, što bi obvezivalo. No, taj slogan nosi mnoštvo opasnosti. Jedna od njih svakako je gubitak svoga doma, osjećaj koji ne osigurava budućnost.

Umrežen svijet odgajan na prividu zabave može biti itekako stran, otuđujući svijet. Krizu današnjega vremena mogli bismo opisati kao iskorjenjivanje osobe iz društveno-povijesno-kulturnoga tkiva u kojemu je rođena, rasla i odgajana. Ovdje leže i razlozi buke oko pitanja rada nedjeljom. Tu krizu moguće je riješiti samo ponovnim, dubljim, usklađenim ukorjenjivanjem u domovinu u kojoj je čovjek rođen i u čiju

je povijest i tradiciju uključen. Sve je to moguće samo uz jedan temeljni preduvjet. Svatko se mora osjetiti »ukorijenjenim« u vlastitoj sredini, u vlastitoj domovini.

I samoj je domovini to potrebno. Domovina i država ne mogu postojati bez »korijena«. Bez njih domovina ne bi imala temelja, počivala bi na klisku tlu. Ne bi imala sigurnost za opstanak u poteškoćama i u promjenljivim povijesnim događanjima. Svima nam je to potrebno jer ćemo se svi, iako fizički živimo u domovini, u njoj osjećati strancima ako u njezinoj intimnosti, u njezinu *srcu* ne pronađemo svoje korijene. Svi se u domovini moramo osjećati kao u vlastitom domu! U vlastitoj kući!

5. Domovina je riječ koja zvuči prisno i drago; ona je pregledan životni prostor s kojim povezujemo skrovitost sjećanja, toplinu života koju rado vežemo uz riječi lijep i naš: *Lijepa naša domovina*. Znamo da ima ljudi koji je ne žele ni lijepom ni našom, a mi znamo koji je put da ona, bez imalo sebičnosti i s puno poštovanja drugih, bude mjesto gdje će ljudi jedni drugima biti svoji.

Uistinu, ima puno razloga da budemo sretni što živimo u ovakvoj domovini; što ima marljivih, čestitih i nesebičnih ljudi, što postoji volja da se gradi na temeljima koje su postavili i očuvali naši stari. Pitam i sebe i vas: zar je moguće da u darovima koje nam je Bog povjerio ne uspijevamo raditi na dobrobit svih i živjeti u zadovoljstvu? To nipošto ne isključuje poteškoće. Nadbiskup Stepinac i u tome nam postaje blizak. Na staru godinu 1937. govori: »Nijedna dobra stvar ne ide bez poteškoća. Što je stvar bolja, to više poteškoća ima na svome putu.

Nažalost postavljali su se klipovi plemenitim nastojanjima i ondje gdje nije trebalo.«¹ Tako blaženi Stepinac! Stoga postavljamo pitanje: Može li se danas u Hrvatskoj jače čuti glas dobra? Vjerujem da još ima snage da sve što je na tragu dobra oslobodimo od klipova i podmetanja, da pronađemo zajednički jezik koji razumiju svi ljudi bez obzira na svjetonazor. U takvu govoru riječ domoljublje ima snagu i smisao.

Domovina nas poziva na pravednost. Veliki mislilac Romano Guardini upečatljivo piše: »Čovjek je dostojan imena čovjek ako se tamo gdje živi zalaže za pravednost.«² Nismo pozvani na nekakvu jednostavnu, općenitu pravednost. Potrebno je izgraditi čvrst, postojan i nerazrješiv odnos između pravednosti i solidarnosti. Nema pravednosti bez solidarnosti i nema solidarnosti bez pravednosti! Postoji savez između pravednosti i solidarnosti koji je potrebno ponovno pronaći, izgraditi i osigurati. Solidarnost kao plod objektivne pravde jasno se razlikuje od solidarnosti koja je plod subjektivne želje da se osjećamo dobri ili bolji. Ona prva je društveni izazov koji trebamo prihvatiti i od kojega nitko ne može i ne smije pobjeći.

Svi mi koji živimo i radimo u našoj domovini ne smijemo zaboraviti da smo osobno pozvani biti pravedni. Dužnost nam je sudjelovati u izgradnji države u kojoj neće biti proturječja: u kojoj siromah neće biti prisiljen ispružiti ruku za milostinju, u kojoj će mladima biti omogućeno ostvariti obitelj, u kojoj će starcima biti dana sigurnost, u kojoj će svi moći raditi, učiti, stvarati, istraživati, u kojoj će

---

¹ J. BATELJA (prir.), *Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački. Propovijedi, govori, poruke (1934–1940)*, Postulatura blaženoga Alojzija Stepinca, Zagreb, 2000., str. 217.

² R. GUARDINI, *Le virtù*, Morcelliana, Brescia, 1997., str. 65.

stranac biti prihvaćen jer ne smijemo zaboraviti da su mnogi naši sunarodnjaci stranci u raznim zemljama Europe i svijeta.

6. Još 1936. Stepinac je govorio: »Ljubav prema narodu svome ne sastoji se u pustim frazama i praznim brbljarijama, nego prije svega i nada sve u kreposnom kršćanskom životu. Nema te organizacije na svijetu, koja bi sve prave vrijednosti, pa i ljubav prema domovini, izdigla do tolikog stupnja, kao što to čini vjera katolička.«³

Obraćajući se hrvatskim radnicima i radnicama u Njemačkoj 1941. godine, kazao je: »Pokažite se, rekoh, u tuđini i pravom djecom hrvatske domovine. To vam neće biti teško, ako izvršite ono prvo, to jest dužnost prema Bogu. Kakogod tko sudio i govorio, za mene je sigurno, da nema većega patriotizma, nema veće ljubavi prema domovini, nego svuda i svagdje živjeti neokaljanim poštenim i čestitim životom. Sigurne temelje domovine ne stvaraju ni pijanice, ni ubojice, ni kradljivci, ni otimači, ni bludnici, ni kartaši, nego marljivi, trijezni, pošteni i svjesni ljudi.«⁴

U svakome nastupu kardinala Stepinca vidi se na veoma jasan način kako njegovo domoljublje izrasta iz vjere u Isusa Krista, kako je ucijepljeno u ljubav prema Crkvi, a sve što naglašava kao bitno: odgoj, znanje, brigu za sve naraštaje, obitelj... ne dovodi do mjere apsolutnoga. Za njega je svaki oblik domoljublja usidren u vjeru.

---

³ J. BATELJA (prir.), *Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački. Propovijedi, govori, poruke (1934–1940)*, str. 132.

⁴ J. BATELJA – C. TOMIĆ (prir.), *Alojzije kardinal Stepinac. Propovijedi, govori, poruke (1941–1946)*, AGM, Zagreb, 1996., str. 60.

Godine 1938. govori: »A što je, pitam vas, najveće dobro i pojedinca i naroda? Ono bez čega mu nema trajne egzistencije. To pak nije ni novac, ni zemlja, ni znanost, ni sila, nego vjera i moral, obraz i poštenje... Vjera katolička učila ...je poštenju i čestitosti, i možete matematskom sigurnošću ustanoviti gdje se ona potkapa na koji mu drago način, da će tamo umjesto poštenja i pravde zavladati naskoro divljaštvo i rasulo. Ljubi li dakle istinski narod svoj onaj, koji riječju i djelom blati vjeru otaca svojih i nastoji mladež otrgnuti od Krista? Što će narodu konačno prava i sloboda, što će mu cio svijet, ako jednom bude osuđen na smrt?«⁵

Blaženi Alojzije Stepinac rekao je: »Nema sumnje, da je jedna od najljepših odlika hrvatskog narodnog bića u prošlosti bila nastojanje kako bi svoj narodni život doveo u sklad s načelima objavljene istine Božje. I to ne samo onda, kad je iz toga mogao izbijati koristi, nego i onda kada mu je to bilo gorko.«⁶

7. Draga braćo i sestre, i danas smo pozvani svjedočiti Krista zbog istinskoga dobra domovine naviještajući evanđelje, radosnu vijest o otajstvu Boga i čovjeka, a samim time i društva u cjelini. Evanđelje – to je izazov koji nas danas očekuje – treba ga doista naviještati kao radosnu vijest, a ne kao beznadno i očajničko osuđivanje ograničenosti svijeta te gubitka smisla i vrijednosti; evanđelje, kao radosnu vijest koja svijet

---

⁵ J. BATELJA (prir.), *Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački. Propovijedi, govori, poruke (1934–1940)*, str. 232.

⁶ J. BATELJA – C. TOMIĆ, *nav. dj.*, str. 98.

vraća njegovu izvornomu i naravnomu pozivu, koja prati čovjeka, dajući mu smisao i vrijednosti koje ispunjaju život što ne prolazi.

Možemo biti Isusovi svjedoci darujući domovini evanđelje koje ne priječi i ne uništava njezinu laičnost, njezinu svjetovnost, nego je brani i unapređuje jer joj daje pravo mjesto. Nitko nije toliko ljubomoran kao Bog na narav i svrhu svijeta koji je sam Bog stvorio. Samo on u potpunosti poznaje narav svega stvorenoga i zbog toga ga poštuje, što zahtijeva i od čovjeka. Evanđelje jamči pravu laičnost koja zna vrednovati različitost i ne boji se različitoga. Laičnost koja uključuje, a ne isključuje, prihvaća različite kulturne doprinose, sve dimenzije ljudskoga, pa tako i religioznost; uključuje sve narode i svakoga čovjeka, promiče uzajamno poštovanje i toleranciju.⁷

Ako želimo biti pravi Isusovi svjedoci, vjeru ne možemo svesti samo na nekakav privatni kult ili privatnu pobožnost, ona mora postati životna, vjera koja prožima cijelo biće, koja je sol i svjetlo, bogatstvo i dar za sve. Mora postati vjerom koja izvodi djela, koja se po djelima i njihovim dobrim plodovima prepoznaje u javnosti; mora biti djelotvorna, vjera koja govori i čini dobro, koja se hrani mudrošću i njome hrani druge; vjera koja donosi nadu, koja zrači snalaženjem, budnošću, velikodušnošću i bezinteresnom ljubavlju.

---

⁷ Vidi o autonomiji ovozemnih stvarnosti: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, glava III.

8. Vjerojatno se sva pitanja ljudskoga življenja u konačnici ipak svode na pitanje odnosa prema smrti u temeljnoj antitezi prema životu. Krist je zrno koje ne ostaje samo, već rađa mnogo roda. Upravo je plod novoga života onaj na koji upućuje i geslo Druge sinode naše Nadbiskupije: »Hodimo u novosti života.«

Stepinčevo je već postalo datumom koji poput kompasa upozorava na zahtjeve te Kristove novosti u konkretnim okolnostima naše mjesne Crkve. U protekloj ste godini, dragi vjernici, posebno zalaganjem svećenika, redovnika, redovnica i vjeroučitelja, župnih pastoralnih vijeća, udruga i zajednica u kojima živite, iznosili svoja mišljenja i upozoravali na pitanja kojima bi se Sinoda trebala baviti. Zahvaljujem svima, počevši od naše mladeži, koji su se odazvali. Na temelju vaših odgovora i prijedloga nastojat ćemo da svako zrno donese obilat rod. Svesrdno vas potičem da se i oni koji još nisu dostatno upoznati sa Sinodom uključe u taj zajednički posao.

U svojim nastojanjima i prepoznavanju ondašnjih problema, koji i nama puno govore, kardinal Stepinac osobitu je pozornost usmjerio prema intelektualcima. I ponovno navodim njegove riječi: »Prilike, naime svuda u svijetu tako se razvijaju, da uvjereni katolik intelektualac, kojemu vjera nije prazni cimer nego srž života, biva često posmatran u najmanju ruku kao natražnjak. Na njegovu adresu padaju nerijetko neukusni vicevi; unosni položaji za njega su nepristupačni, ako ne pogazi svoje uvjerenje; ne rijetko biva smatran kao neprijatelj vlastitog naroda, ako ne reče amen i na najnevjerojatnije ispade pojedinaca, koji su uzeli patent na patriotizam. Koliko dakle mora da bude čvrst u vjeri, stalan u načelima i ustrajan u radu intelektualac katolik, da se uzdrži na

površini i ne potone u glibu materijalističke sadašnjice! ...I vaša ljubav prema hrvatskome narodu ne može biti predmet trgovine, nego je moralna dužnost. Kad dakle te dužnosti ne biste vršili, ne biste uopće bili katolici, kao što ni ja ne bih bio katolički biskup, kad ne bih požrtvovno ljubio svog naroda. Kršćanin katolik ne samo da smije, nego mora ljubiti narod iz kojeg je nikao.«⁸

Pozivam vas intelektualce, ljude znanosti, kulture i umjetnosti – osobito vjernike – da za svoje zalaganje i znanje, darove kreativnosti i maštovitosti pronađete mjesto u Crkvi. Ono postoji, možda zapretano i neuočljivo, zbog naslaga vremena koje nije poštovalo ni Boga ni čovjeka; možda i zbog krivice pastira, ali ono postoji i čeka na vas. Vi možete na osobit način domovini dati okus domaćega ozračja, a kao ljudi Crkve okus kulture koja se odlikuje životom i radom, ozbiljnošću i odgovornošću; okus koji mijenja javno mnijenje i koji traži suradnju na općemu dobru. Prostor Sinode takav je prostor u kojemu ne smije biti prevaga krutosti institucije, ali ni samovoljna nametanja vlastitih stajališta. Sinoda je mjesto uočavanja istine o našoj crkvenosti i mjesto za konstruktivnu kritiku koja je sposobna prepoznati novost života, uvijek tražeći Božju slavu i dobro zajednice vjernika.

---

⁸ J. BATELJA (prir.), *Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački. Propovijedi, govori, poruke (1934–1940)*, str. 230–231.

9. Na kraju, draga braćo i sestre, teško je previdjeti vrijednost riječi i stava kardinala Stepinaca, a sasvim je razumljivo da usvojimo njegovu izjavu u kojoj kaže: »Imam jedinu želju, da koristim katoličkoj Crkvi, a potom i hrvatskom narodu, iz kojega sam nikao.«⁹ Narod i domovinu trebamo ljubiti. Tu prije svega mislim na ljubav koju nam svojim velikim i svijetlim primjerom svjedoči blaženi Alojzije. Kao kršćani i kao Crkva trebamo poticati odgoj nove građanske savjesti u našoj državi kako bismo još više promicali opće dobro, odgovornost u društvu i korektan odnos prema državnim institucijama.

Molimo za domovinu sigurni da »se uzalud muče graditelji, ako Gospodin kuću ne gradi« (Ps 127,1). Kao Crkva pozvani smo moliti za našu domovinu Hrvatsku i za sve koji u njoj žive jer za Crkvu su svi djeca Božja pozvani da budu Kristova braća i sestre: vjernici i nevjernici, kršćani i sljedbenici drugih religija, katolici i pripadnici drugih vjeroispovijesti. Molimo za domovinu i velika će biti radost naša zbog uložениh napora. I trud će postati plodan jer će rad ljudskih ruku biti blagoslovljen. Kako bi Gospodin mogao zaboraviti našu domovinu, On koji nam ju je darovao? Lijepo je razmišljati o našoj *Lijepoj domovini* kao o Božjemu daru, koji treba čuvati i voljeti.

Neka nas blaženi Alojzije svojim mučeništvom poučava i prosvjetljuje da život vrijedi u onoj mjeri u kojoj izražava i ostvaruje ljubav i dar. Neka nas On u zajedništvu s Kraljicom apostola i mučenika, Presvetom Bogorodicom Marijom, vodi u trenutcima kada u nama rastu

---

⁹ *Isto*, str. 112.

nesigurnost i strah pred istinskom ljubavlju. Neka nam On pokaže duhovnu ljepotu pšeničnoga zrna koje pada da bi donijelo plod.

Smrt i umiranje nemaju posljednju riječ ni u hrvatskoj himni, već život i titraj koji traži svoj najdublji razlog ljubavi. Neka svakomu vjerniku Bog pomogne svjedočiti konačnost ovozemnosti koja vodi u beskonačnost ljubavi – *dok mu živo srce bije* – ovdje, ali i u vječnosti. Amen.